Reflexius a la biorxa

Pere ORTÍS

Sóc ben conscient que em planto en un terreny d'arenes movedisses. I més que més perquè molts, per efectes de la implacable presència del castellà a casa nostra, han perdut el recte sentit de la llengua. Aquest tema més aviat cal debatre'l a base de casuística, a la llum de la parla neta de fa una seixantena d'anys i arran de l'experiència feta en lectures de bon català. Cal ser-hi, cal abordar-lo amb llenguatge entenedor i de tu a tu amb els qui ens emplenen la llengua de barrabassades.

La influència del castellà sobre el català parlat d'ara es manifesta d'una manera especial en el camp dels verbs reflexius, la qual promou alguna sotragada que empeny a la riallada franca i aviada. Sentir dir a un locutor que «ara a aquest se li caurà el pèl» és, realment, per *caure's* d'esquena. I no sabeu si és que estan d'ullera –pel calc grotesc de la relliscada– o és que no n'hi ha més, és a dir, que és qüestió d'insuficiència, una de tantes manifestacions del baix nivell a què ha caigut la llengua parlada en públic.

I ja que hem aixecat la llebre amb *caure's*, cal dir que en català no es diu així, pres de *caerse*, sinó simplement *caure.* Per tant, no podem dir: *El nen s'ha caigut* (*El niño se ha caído*), sinó que cal dir: *El nen ha caigut.* No: *Ara se li caurà el pèl* (*Ahora se la caerá el pelo*), sinó: *Ara li cauran els cabells. No sap on caure's mort* (*No sabe dónde caerse muerto*) ha d'ésser: *No sap on caure mort*. Fixem-nos que aquest verb no reflexiu porta moltes vegades un complement adverbial: *El nen ha caigut avall del marge, escales avall*.

De vegades entreu en una oficina i us diuen: *Segui's* (*siéntese*); cal dir: *Segui*; o, millor encara: *Seieu*, tant si es tracta d'un de sol com d'uns quants. *Seure* és intransitiu. En canvi, hi ha *asseure's: Asseieu-vos; asseu-te a terra*.

També us pot passar que, entrant en una oficina i demanant per algú, us responguin: *S'ha sortit*. Cal dir: *Ha sortit; ha sortit un moment; és fora*. General influència del castellà, bé que aquest tampoc no fa reflexiu aquest cas: *Ha salido*.

Un locutor d'esports insistia a dir: «El cotxe s'ha sortit de la pista» («El coche se ha salido de la pista»). Cal dir: «El cotxe [i millor «l'auto»] ha sortit de la pista.»

En una traducció, deien: «El gat es pujava per les parets» («El gato se subía por las paredes»). Cal dir: «El gat pujava per les parets» o «s'enfilava per les parets». Veiérem una obra de teatre amb aquest títol: «Puja't al carro» («Súbete al carro»). Cal canviar-lo: «Puja al carro».

També és d'importació castellana *fer-se el sord* (*hacerse el sordo*). Cal dir: *fer el sord*: *No facis el sord, tu, ara*. De petits no en dèiem d'altra.

Deien, en un programa de ràdio: «El Sr. Tal s'ha vingut al programa» («El Sr. Tal se ha venido al programa»). Cal dir: «El Sr. Tal ha vingut al programa.»

M'he trobat una cartera (*me he encontrado un billetero*) també és un calc del castellà. Cal dir: *He trobat una cartera*. Fóra diferent el cas: *M'arribo a cal Perot i em trobo que han venut la casa*.

També és incorrecte *calla't* (*cállate*). Cal dir: *Calla*. Igualment, *No et callis* (*No te calles*). Cal dir: *No t'estiguis callat. Parla! Protesta!*

I encara més: *Tinc mal de cap, però ja se'm passarà*. Cal dir: *Tinc mal de cap, però ja em passarà*. O bé: *El pare ja s'ha llegit el diari* (*Papá ya se leyó el periódico*). Cal dir: *El pare ja ha llegit el diari.* Una altra: *Riure's com un ximple* (*Reirse como un bendito*). Cal dir: *Riure com un ximple*. I finalment: *Amb això s'ha crescut* (*Con eso se ha crecido*). Cal dir: *Amb això s'ha engrandit, s'ha engallit, s'ha estarrufat.*

Per contra, hi ha un verb que alguns no fan reflexiu, com no l'hi fa el castellà, i en català ho és: el verb *escapar*. Diuen molt: *Ha escapat de la presó*. Cal dir: *S'ha escapat de la presó*. O bé: *Ha escapat d'un bon càstig* (*Ha escapado de un buen castigo*). Cal dir: *S'ha escapat d'un bon càstig. Escapar-se dels cops.*◆